

DERLEYEN
GÜLNUR ACAR SAVRAN
CİNSİYET SINIFLARI

Glnur Acar Savran: 1951’de İstanbul’da doğdu. 1976-1981 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü’nde asistanlık yaptı. 1987-97 yılları arasında İstanbul BİLAR’da, 1993-94 yıllarında Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’nde, 1999-2002 yıllarında ise Mimar Sinan Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’nde ders verdi. *Somut, Yapıt, 11.Tez, Sınıf Bilinci, Defter, Praksis, Kaktüs, Pazartesi, Amargi, Feminist Politika* dergilerinde yazıları yayımlandı. **Kitapları:** *Sivil Toplum ve Ötesi* (Alan 1987; Belge 2003; Dipnot 2013); *Kadının Görünmeyen Emeęi* (derleme, Nesrin Tura Demiryontan ile birlikte; Kardelen 1992; Yordam 2008); *Beden, Emek, Tarih* (Kanat 2004; Dipnot 2019); *Özne-Yapı Gerilimi* (Kanat 2006; Dipnot 2026); *Feminizm Yazıları: Kuramdan Politikaya* (Dipnot 2019).); *Cinsiyetler Arası Toplumsal İlişkiler ve Kesişimsellik* [Der.] (Dipnot 2024). **Çeviri:** *Eleştirel Feminizm Sözlüğü* (Yay. Haz. H. Hirata, F. Laboire, H. Le Doaré, D.Senotier; Kanat 2009, Dipnot 2015). *Feminist Güzargah* (Irene Kaufer, Françoise Collin; Dipnot 2016); *İkinci Cinsiyet* (Simone de Beauvoir, [2 cilt] Koç Üniversitesi Yayınları 2019).

Cinsiyet Sınıfları

© Glnur Acar Savran

© Dipnot Yayınları, 2022

ISBN: 978-625-6742-59-8

(Sertifika No: 48147)

Dipnot Yayınları 461

1. Baskı 2026 / Ankara

Kapak Tasarımı: Ilgın Fidan

Düzelti: Ümit zger

Baskı ncesi Hazırlık: Dipnot Bas. Yay. Paz. Ltd. Şti.

Baskı: Sözkesen Matbaacılık

İvedik O.S.B. 1518. Sok. Mat-Sit İş Merkezi No: 2/40

Yenimahalle/ANKARA - Tel: (0 312) 395 21 10

Dipnot Yayınları

Selanik Cad. No: 82/24 Kızılay / Ankara

Tel: (0 312) 419 29 32 / Faks: (0 312) 419 25 32

eposta: dipnotkitabevi@yahoo.com

www.dipnotkitap.com

Derleyen

Glnur Acar Savran

CİNSİYET SINIFLARI

İÇİNDEKİLER

Önsöz	7
<i>Gölnur Acar Savran</i>	
“Ev İçi Emeđi”nin “Eşitsiz Paylaşımı”na Nereden Saldırmalı?	27
<i>Christine Delphy</i>	
Maddeci Bir Feminizm Neden (Hâlâ) Mümkün-ve Gereklidir?	65
<i>Stevi Jackson</i>	
Kavramlarımıza Sahip Çıkmak.....	93
<i>Anne-Marie Devreux</i>	
Maddeci Feminist Bir Buluşmanın Oluşturduğu Bağlar	101
<i>Xavier Dunezat - Elsa Galerand</i>	
Kadınların Çalışmayla İlişkilerinin Yıkıcı Potansiyeli.....	111
<i>Elsa Galerand-Daniële Kergoat</i>	
“Silahlı” Erkekler ve “Hizmet Veren” Kadınlar	135
<i>Jules Falquet</i>	
Neoliberal Kapitalizm Kadınların Müttefiki mi? Maddeci ve İç İçe Geçme Yaklaşımına Dayalı Feminist Perspektifler	165
<i>Jules Falquet</i>	

Günümüzde “Çocuk Üretmek”: Feminist Tahlil İçin Bir Meydan Okuma.....	193
<i>Françoise Messant / Marianne Modak / Anne-Françoise Praz</i>	
Üreme Arzusu Üzerine: Kültürler Doğadan Daha mı Doğalcı?.....	201
<i>Priscille Touraille</i>	
Kadınların Kurtuluşu mu, Annelerin Korporatist Hakları mı?	219
<i>Christine Delphy</i>	
Güneybatı Asya ve Kuzey Afrika’da Patriyarka Türleri	253
<i>Ece Kocabiçak</i>	

ÖNSÖZ

Gülnur Acar Savran

Bu kitap bir düş kırıklığı sonucunda biraz geriye çekilerek, erkeklerle kadınlar arasındaki çıkar çatışmalarını ve çelişkileri öne çıkaran bir feminizmin oluş sürecine yeniden bakmayı amaçlıyor. Düş kırıklığı, özellikle Anglo-Sakson kökenli sosyalist ya da Marksist feminizmin, Vogel'in iki sistemli teorilere yönelttiği eleştiriyle açtığı yolda vardığı noktayla ilgili. Daha önce başka bir yazıda da¹ anlatmaya çalıştığım gibi, Toplumsal Yeniden Üretim feminizmi, "birlikçi" yaklaşımıyla, her türden ezme-ezilme ilişkisini kapitalizmin kapsayıcı dinamiklerine indirger: Erkek egemenliği, homofobi, ırkçılık, etnik ayrımcılık vb. kapitalizmin kendi amaçlarıyla kullandığı ve belirlediği ezme-ezilme biçimleridir. Bu teoride kadınlarla erkekler arasındaki çıkar çatışmalarından değil, kadınlarla erkeklerin kapitalizm içindeki *farklı konumlanışlarından* söz edilir esas olarak. Kadınların ev içinde karşılıksız olarak harcadıkları emek, yalnızca emek gücü-

¹ Gülnur Acar Savran, "Bakım ve Toplumsal Yeniden Üretim Krizi ve Ötesi", *Çatlak Zemin*, 11 Aralık, 2020.

nün yeniden üretilmesi olarak kapitalizmle ilişkisi içinde ele alınır. Kadınların bu işi yaparken erkeklerle kurduğu ilişkiler değil, bu emeğin sermayenin yeniden üretimiyle yapısal ilişkisi öne çıkar. Aile, erkeklerle kadınların dayanışma içinde olduğu türdeş bir birimdir. Patriyarkal mirasın sürekliliğini sağlayan ise son kertede biyolojidir: Kadınların kapitalizm içindeki farklı konumlanışlarını, erkeklerden farklı ezilmelerini, kadınların doğurganlığının, üremenin ve emzirmenin sermayenin zamansallığıyla, tam zamanlı istihdamla çelişkisi açıklar.

Toplumsal Yeniden Üretim feminizminden farklı olarak erkeklerin çıkarlarından söz eden kimi sosyalist/Marksist feminist ise, bu kez sistem kavramıyla ilgili ön kabulleri/ön yargıları sonucunda patriyarka ile kapitalizmi eşit ağırlıklı sistemler olarak göremiyor, patriyarkal süreçleri ancak bağımlı değişken mertebesine yerleştiriyorlar.² Kapitalizmin patriyarka üzerindeki etkileri türünden, kapitalizm üzerinde şekillendirici etkileri olan patriyarkal dinamiklere yer yok bu bakışta. Toplumsal süreçlerin sistemik nitelik taşımaları, sistem adını almaları için başlı başına bir üretim tarzına dayanmaları gerektiği varsayımı, örtük biçimde de olsa arka planda varlığını sezdiriyor. Oysa patriyarkayı, çeşitli üretim tarzlarıyla bağlantıları içinde tarihselleştirilebilen ve kendi iç dinamikleri olan, kadınların ezilmesinin farklı veçhelerinin birbirleriyle bağlantıları içinde tahlil edilmesini mümkün kılan bir toplumsal sistem olarak düşünmek, erkek egemenliğinin hem yaygın niteliğini hem de toplumsal süreçlerin derinlerinde kök salmış olduğunu kavramak için kaçınılmaz.

² Bkz. örneğin, Nancy Holmstorm, "Marxist/Socialist Feminist Theory and Practice in the USA Today," *Marxist-Feminist Theories and Struggles Today* (Ed. Khayat Fakier, Diana Mulinary ve Nora Räthzel), Zed Books, 2020 içinde.

Bugüne kadarki çalışmalarımda genellikle patriyarkal kapitalizmi somut, karmaşık bir diyalektik bütün, kapitalizm ve patriyarkayı ise bu bütünün alt bütünleri olarak ele aldım. Bu alt bütünlerin kendi iç devinimleri olduğu gibi bunlar birbiriyle de karşılıklı etkileşim içindedirler. Kapitalizmin ve patriyarkanın birbirinden soyutlanabilecek iç dinamikleri olduğu halde, içinde yaşadığımız somut tarihsel bütünde bu dinamikler karşılıklı olarak birbirinin sınırlarını belirler, birbirlerini şekillendirirler. Ne var ki, bundan önce derlemiş olduğum *Cinsiyetler Arası Toplumsal İlişkiler ve Kesişimsellik* başlıklı kitabın (Dipnot Yayınları, 2022) Önsöz'ünde de belirttiğim gibi, sözünü ettiğim bu kavramlaştırma bir noktadan sonra yetersiz gelmeye başladı: Patriyarkal kapitalizm tahlili, kapitalizm ve patriyarkanın emek dolayımıyla diyalektik bir bütün olduğunu ileri sürüyor, emek kavramını ayrı ayrı her iki sistemin de merkezî kavramı olarak konumlandırıyor, ancak ırkçılığı/etnik ayırimcılığı kapitalizm ve patriyarka karşısında daha çok siyasi ve ideolojik düzleme yerleştiriyordu. Patriyarka, kapitalizm ve ırkçılık ilişkilerini indirgemeci olmayan bir şekilde ele alan, bunları eşit ağırlıklı emek merkezli sistemik toplumsal ilişkiler olarak gören Cinsiyetler Arası Toplumsal İlişkiler ekolü hem maddeciliğiyle hem de sermaye indirgemeciliğinden uzak duruşuyla ufuk açıcı gelmişti bana.

Elinizdeki kitabı sözünü ettiğim 2022 tarihli derlemenin devamı olarak görmek mümkün. Anglo-Sakson Marksist/sosyalist feminizm cenahından yukarıda değindiğim biçimde düş kırıklığına uğrayınca, bir kez daha bu ekole (ve genel olarak Fransız maddeci feminizmine) döndüm ve bu ekolün süreç içindeki oluşumuna da ışık tutacak kimi yazıları kitaba dahil ettim. Diğer kitapla bu kitabın yazarları yarı yarıya aynı: Bu yazarların dışında, Ece Kocacıbaşı'ı, aşağıda açıklayacağım gibi bu kitabın temel

kaygılarına yanıt verdiği için ve genel olarak Fransız maddeci feministleriyle eleştirel bir etkileşim içinde olduğu için dahil ettim; Stevi Jackson'ı ise Delphy'nin maddeciliğini genişleterek anlattığı için... Öte yandan Messant/Modak/Praz ve Priscille Touraille *Nouvelles Questions Féministes* dergisinin "Çocuk üretimi" başlıklı özel sayısında yazıları olan ve bu konu özelinde derlemeye katılmış yazarlar. Bu konuda ayrıca Delphy'nin de bir yazısı var.

Cinsiyetler arası toplumsal ilişkiler ekolünün yazarlarının her birinin kendi kişisel tarihçelerini de yansıtacak biçimde, bu kitap da diğeri gibi Delphy'den yola çıkıyor: Diğer kitabın Önsöz'ünde, bu yazarlar ile esin kaynaklarını oluşturan Delphy arasındaki süreklilik ve kopuşları açıklamıştım. *Nouvelle Questions Féministes* dergisinin Delphy'nin 80. yaşı için hazırladığı armağan sayısında birçok feministin Delphy'den hangi koşullarda, nasıl etkilendiğiyle ilgili yazısı var. Bunlardan ikisini bu kitaba aldım. Böylece ilk kitapta da olduğu gibi elimizde Delphy ve çevresinden çok büyük ölçüde etkilenmiş, zaman zaman birlikte çalışmış, yer yer Delphy'nin tahlillerinden farklılaşan bir yazarlar seçkisi var.

Bütün yazarları ortaklaştıran temel yönelim ırkçılık, kapitalizm ve patriyarkayı emek odaklı olarak tahlil eden, sermaye indirgemeciliğine karşı ırk ve cinsiyet ilişkilerini maddileştiren bir maddeci feminist anlayış. Kendi açımdan, bir önceki derlemede olduğu gibi bu kitaptaki yazılarda da, ırksallaştırma/ırkçılık/etnik ayrımcılığı da hesaba katarak patriyarkal kapitalizm tahlilini bütünleyecek, tamamlayacak bir ufuk bulduğumu söylemeliyim. Özellikle Jules Falquet ve Ece Kocabıçak bu üç eşitsizlik ve/ya da ezme/ezilme biçiminin somut durumlarda karşılıklı etkileşimini ele alıyor.

Öte yandan, kitaptaki çeşitli yazıların içinden geçen, her bir yazıda değilse de en azından birkaçında belirginleşen üç damar